

Temsili Demokrasiden Katılımcı Demokrasiye: Sosyal Medya

Zehra Hopyar

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Yüksek Lisans Adayı
zehrahopyar@gmail.com

Özet

Değişen ve dönüşen yenedünya düzeninde pek çok kavramın sorgulanmasıyla birlikte demokrasi kavramı da eleştirilmiş ve yeni bir arayış içine girilmiştir. Bu arayışa yeni medya diye adlandırılan insanların karşılıklı etkileşim içinde olduğu çevrimiçi teknolojiler cevap vermiştir. Günümüzde neredeyse her alanda yoğun şekilde kullanılan sosyal medya, tüm dünya ülkelerindeki farklı politik gelişmeleri etkileyerek yeni bir sivil toplum anlayışı geliştirilmesini sağlamıştır. Bu anlayış insanlar tarafından politik temsil yerine aktif katılım sağlayabildikleri bir sisteme yani çokça eleştirilen temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçişin nüveleri olarak kabul edilmeye başlamıştır.

Yazıda ilk olarak, temsili ve katılımcı demokrasi kavramları açıklanmış, vatandaşlık kavramının dönüşümüne değinilmiş sonrasında sınırları kaldıran küreselleşmeyle birlikte sivil toplum örgütlerinin bu durumla etkileşimine dikkat çekilerek sosyal medyanın katılımcı demokrasiye olanak sağladığı yaşanmış olaylarla da örneklendirilmeye çalışılmıştır. Yazının amacı sosyal medyanın sivil toplum örgütlerinin eksik kalan yönlerini tamamlayarak onun işlevlerini kazanmış olmasıyla birlikte daha aktif bir demokrasi için yetersiz kaldığını ve kendi içindeki demokratlığını sorgulamaktan oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Demokrasi, Temsili Demokrasi, Katılımcı Demokrasi, Siyasal Katılım, Sivil Toplum Örgütleri, Sosyal Medya.

From Representative Democracy To Participatory Democracy: Social Media

Abstract

Notion of democracy has been criticized and plunged into a new quest with the questioning of many notions in changing and transforming new world order. New media called is online technologies that people can communicate with each other in an interactive manner replied to this quest. Today intensively used social media almost in all areas led to the development of civil society awareness by influencing different political developments in all the world. This approach has been begun to accept a system that can provide active participation insted of political representation in other words criticized in many times cores of transition from representative democracy to participatory democracy by people.

In this article, first, notions of representative and participatory democracy have been explained and transformation of notion of citizenship has been mentioned. After social media enabled to participatory democracy with globalization that removed the borders and this situation has been tried to exemplify with true to life. This article has accepted social media completes lacking directions of non- governmental organization but they are not enough for a more active democracy. Also this writing has aimed to questioning democracy in itself.

Keywords: Democracy, Representative Democracy, Participatory Democracy, Political Participation, Non-Governmental Organization, NGOs, Social Media.

GİRİŞ

Klasik liberal demokrasilerin temsile dayalı demokrasi anlayışı küreselleşmeyle değişen ve dönüşen toplumun ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Bu sorunu çözmek için üzerinde uzlaşılan kavram, çok genel bir ifadeyle, katılımcı demokrasi olarak görülmektedir. Katılımcı demokrasinin bunu, sivil inisiyatifler ve sosyal medya aracılığıyla karşılıklı etkileşime açık ve temsil edilmek yerine aktif olarak varlığını koruyan vatandaşlar bilincinin yaygınlaşmasıyla sağlayacağı düşünülmektedir.

Bilgisayar teknolojileri ve iletişim ağlarındaki gelişmeler neticesinde Castell (2005)'in teknolojik paradigma olarak adlandırdığı içinden geçmekte olduğumuz bu süreç yaşamımızın her alanını etkilemektedir. Bu yaşananlar neticesinde ortaya çıkan topluma ağ toplumu denmekte ve insanlar arasında hızla yayılarak, her durum ve şekilde iletişimde kalabilecekleri toplumlar oluşturmaktadır.

Yeni oluşan ağ toplumu ve temsili demokrasinin yetersiz kaldığı ve eleştirildiği durumları sosyal medyanın getirdiği daha kolay organize olabilme dünya genelinde yeni bir demokrasi anlayışı geliştirmiştir.

Yazıda öncelikle temsili ve katılımcı demokrasi kavramları açıklanarak vatandaşlık kavramının dönüşümüne değinilmiştir. Ardından küreselleşmeyle birlikte yaygınlaşan sosyal medyanın katılımcı demokrasiye olanak sağladığı yaşanmış olaylarla da örneklendirilmeye çalışılmıştır. Yazının amacı, sosyal medyanın sivil toplum örgütlerinin eksik kalan yönlerini tamamlayarak, onun işlevlerini kazanmış olmasıyla birlikte daha aktif bir demokrasi için yetersiz kaldığını ve kendi içindeki demokratlığını sorgulamaktan oluşmaktadır

1. Demokrasi Kavramı, Katılımcı ve Temsili Demokrasi

Demokrasi kavramı kökeni itibariyle çok eski bir geçmişe dayandırılrsa da modern dönemde gelişip bugünkü formunu almıştır. Tüm bu gelişme ve değişmeye rağmen demokrasi kavramı hala tam olarak üzerinde uzlaşılabilmiş bir kavram değildir. En yaygın kullanımı olan halkın, halk tarafından, halk için yönetimi şeklinde basit bir tanım getirilmiştir. Bu fikir birliği olamama haliyle bağlantılı olarak da demokrasi kavramı farklı bakış açılarına göre sınıflamalara tabi tutulmuş, pek çok türe ayrılmıştır. Bu bağlamda konumuzla ilişkili olarak temsili ve katılımcı demokrasi kavramlarına değinmek yerinde olacaktır.

Basitçe, temsili demokrasi belirli bir toprak parçasında yaşayan insanların egemenlik haklarını doğrudan değil de seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı uygulamadır, denilebilir. Küreselleşen dünyayla birlikte temsili demokrasilerin bir kriz yaşadığı sık sık dile getirilmektedir. İlhan Tekeli bu krizin değişik nedenleri olduğunu ifade etmektedir. (Tekeli, 2003: 3). Birincisi, günümüz toplumlarında yaşanan küreselleşmeyle ülke sınırı kavramının değişmesi yani eskisi gibi sadece o toprağın içinde yaşayanların kendi kaderlerini belirlediği bir çizgiden ayrılmış olmasıdır. İkincisi, temsili demokrasinin karara ulaşmada oy çokluğu ölçütünü benimsemiş olmasıdır. Bu oy çokluğuyla karar verme yaklaşımının çoğunluk sultasına dönüşebilme olasılığının bulunması temsili demokrasinin en ciddi kriz noktalarındandır. Yine bu karar sisteminin uygulanması meşru görülen karar seçeneklerini teke indirmesi de eleştiri konusudur. Bunun da pozitivist düşüncenin evrensel tek doğru anlayışıyla paralellik gösterdiğini söylemek yanlış olmaz.

Bu eleştiriler çoğulcu demokrasi anlayışının gelişmesine sebep olmuştur. Çoğulcu demokrasi bazı farklılıklar taşımakla birlikte temsili demokrasiden ciddi bir kopuşu ifade etmemektedir. Ancak son yıllarda üzerine çok konuşulan katılımcı demokrasi ise alışlagelen demokrasi kavramını, çeşitliliklere olanak veren bir rejim olarak tanımlamasıyla temsili demokrasiden ayrıldığını göstermektedir. Katılımcı demokrasinin ortaya çıkması ideal demokrasi kavramını yeniden gündeme getirmiştir. Ayrıca katılımcı demokrasi, küreselleşmeyle ortaya çıkan sınırsız ülkelerin temsil kavramını anlamsızlaştırması gibi bir sorunla da karşı karşıya değildir. Ancak tüm bunlara karşı temsili demokrasi varlığını halen sürdürmektedir. Çünkü katılımcı demokrasinin içinde barındırdığı anarşist eğilimler gibi yetersizlikleri temsili demokrasiyi yerinden edememektedir.

2. Yurttaşlık Kavramının Dönüşümü

Temsili demokraside vatandaştan beklenenler epeyce sınırlıdır, seçimlerde oy kullanarak kendi adına siyasal gücü kullanan(lar)ı belirlemek ve o siyasal gücün belirlediği kurallar içinde yaşamaktır. Yurttaşlar, iktidarın başarısını verdiği oylarla değerlendirebilmektedir. Görüldüğü gibi temsili demokrasilerde daha çok pasif bir yurttaş öngörülmüştür.

Çoğulcu demokraside pasif yurttaştan ziyade kendi çıkarlarını savunmak isteyen ve çıkar grupları şeklinde örgütlenerek kendi kaderlerini etkilemeye çalışan yurttaş profiliyle karşılaşılır. Ama bu çoğulcu demokrasi anlayışının insana bakışı yararcı çizgiyi aşmamaktadır. (Tekeli, 2003: 7).

Katılımcı demokraside, bireyler hayatlarındaki doyumunu artırmak için daha geniş isteklerde bulunmaya başlayabilmektedir. Bunların gerçekleşmesi için ilk olarak, bireyin özne haline gelerek kendisi için bir şey yapma iradesini edinmiş aktif bir yurttaş haline gelmiş olması; ikinci olarak ise, siyasal sistemin izin verici karakterini yitirmemiş olması gerekmektedir. (Tekeli, 2003: 7).

Değerlerimiz doğrultusunda beklentimiz, insanların katılımcılığı ve aktif yurttaşlığı kolaylıkla benimseyecekleri yönünde olsa da bunun çok kolay olamayacağı bir gerçektir. Bunda çoğulcu ve özellikle temsili demokrasinin gelişiminde himayeci ve kayırmacı siyasi pratiklerinin yerleşmiş olması etkilidir. (Tekeli, 2003: 7). Bu tür bir siyaset yurttaşı da edilgen hale getirmekte ve yurttaşın siyasete olan güvenini zedelemektedir. Ayrıca böyle bir toplumun aktif yurttaş yetiştirme potansiyeli de epeyce düşüktür. “Oysa katılımcı demokrasinin varsaydığı kendi yaşamına bir proje olarak bakabilen bireyler buna razı olmayacaklardır.” (Tekeli, 2003: 8). Yani onlar için yurttaşlığın tanımı zaten aktif yurttaşlıktır. Bireyler buldukları durum ya da yerin olanak ve sorunlarının farkında olup, bu sorunlara çözüm ürettikçe ve olanakları değerlendirebildikçe özgüvenleri artacak ve aktif vatandaş haline geleceklerdir. Bu bağlamda katılımcı demokrasinin aktif bireyini yani STK’ya ve dönüşümüne değinmek yerinde olacaktır.

3.Sivil Toplum Kavramı, STK’lar ve Yaşadığı Dönüşüm Süreci

18. yüzyıla kadar devlet ve siyasal toplum ile eş anlamlı olduğu kabul edilen sivil toplum, Aristo tarafından siyasal toplumu belirtmek için kullanılır ve bu sivil toplum kavramının ilk klasik versiyonudur. (Tosun, 2001: 30). Roma Katolik kilisesinde ise sivil toplum, kiliseye zıt olarak devlet anlamında kullanılıyordu. (Tosun, 2001: 31). Locke ve Montesquieu’nun düşüncelerinde ise bu kavram, paradoksal şekilde sivil ve siyasal toplumun devletle tanımlandığı geleneksel biçimiyle yer alır yani devlet ile toplumun keskin bir ayrımından ziyade yumuşak bir birlikteliği söz konusudur. (Cohen ve Andrew Arato, 1992: 84’dan aktaran Tosun, 2001: 34). Değinemediğimiz ve söz konusu düşünürlerin sivil toplum kavramsallaştırmalarının ortak noktası, devlet ve toplumun ayrılmazlığıdır. Devlet ve siyasal toplum 18. yüzyıla kadar eş anlamlı kullanılmış, söz konusu yüzyılda yaşanan bir kırılmayla sivil toplum, kent yaşamı ve ticari faaliyetlerin geliştiği, devlet tarafından kuşatılmamış, bireysel faaliyetlerin bulunduğu bir toplum olarak tasvir edilmeye başlanmıştır. (Tosun, 2001: 36-37). Hegel, “ahlaki yaşamda sivil toplumu aile ile devlet arasındaki farklılaşmanın bir aşaması” olarak değerlendirirken, bireysel ve ailevi ilişkileri düzenleyen sivil toplum yanında, sivil toplumu düzenleyecek devlete de gerek olduğunu söylemektedir. (Tosun, 200: 38-40). Marks, sivil toplumu burjuva kapitalist toplumla bir tutmaktadır; ona göre sivil toplum, üretim araçlarının mülkiyetini elinde bulunduranlar tarafından boyun eğdirilen mülkiyetsiz kitlenin bulunduğu bir toplum olarak tanımlanmaktadır. (Tosun, 2001:42). Gramsci ise sivil toplumu, toplumsal bir grubun toplumun bütünü üzerindeki kültürel ve siyasal hegemonyası şeklinde tanımlamaktadır. (Tosun, 2001: 45-47). Modern anlamda ise Ö. Çaha’ya göre, sivil toplum devlet karşıtlığı ile anlam kazanıp, devletin olmadığı alanı ifade etmektedir. Ancak bu tanımlama sınırlı kalacaktır. Modern sivil toplum, hedef kitesinin ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmış, devletin etkisinin dışında fakat belli hukuki düzenlemelere bağlı organizeler olarak ifade edilebilmektedir. (Özer, 2008: 26).

İktisadi anlamda kapitalizm, siyasi anlamda Fransız devrimi Ortaçağ Avrupa’sının izlerini geniş anlamda silmiştir. Sivil toplumun önemi özellikle sanayi devrimi ile daha da belirginleşmiştir. Sivil toplum, 1970’lerden sonra yaygınlaşmaya başlamış, soğuk savaş dönemi ve sonrasında batının bir söylemi olan birey, insan hakları, demokrasi, serbest piyasa, küreselleşme gibi akımlarla ise toplumlarda oturmaya başlamıştır. (Akbiyık ve Musa Öztürk, 2013: 1008).

1990’lı yıllardan itibaren dünyanın tek kutuplu hale gelmesiyle birlikte hız kazanan küreselleşmenin, demokratikleşmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için sivil toplum kavramının canlandırılması süreci yaşanmıştır. Küreselleşmeyle birlikte toplumsallaşma ve küresel sivil toplum kavramları gündeme gelmiştir. İlyas Doğan, küreselleşmenin sivil topluma olan ilgiyi artırmasının nedenlerini şöyle sıralamaktadır; (Doğan, 2002: 285-292’den aktaran Arslanel ve Berkan Hamdemir, 2007: 20).

1.Liberal demokrasilerde ve sosyal devlette, yurttaşlık referanslı toplum ve özgürlük anlayışının ulus-devlet modelinde karşılaştığı açmazlar ve bireyin kendisini tanımlamada etnik kimliğini ön plana çıkarması.

2.Globalleşmeyle paralel olarak insan haklarının uluslararası düzeyde gündeme getirilmesi ve bunun da ulus devletin sınırlarını zorlaması.

3.Sosyal devletin uzun vadede vaatlerini yerine getiremeyeceği ve yurttaşlarını hayal kırıklığına uğratacağı hissi karşısında, kamusal alanda sosyal devlet ve siyasi partilerin boşalttığı yeri, yeni bir aktörle, sivil toplum kuruluşları ile doldurma çabası.

4.Genel oyun yaygınlaşmasının siyasal katılım için yeterli görülmemesi ve katılımcı demokrasi anlayışı gereği, halkı temsil edenlerin sadece seçim dönemlerinde değil; sürekli bir şekilde sorgulanıp eleştirilmesi ihtiyacının doğması.

5.Doğu Bloku'nun çöküşü ve akabinde Latin Amerika ülkelerinde demokrasiye geçişin, sivil topluma olan ilgiyi artırması.

6.Milliyetçilik taleplerinin yanında kapitalizmin, küreselleşme ile beraber sosyalist sistemin çökmesini de adeta bir fırsat bilip, finansal desteğe sahip büyük bölgesel örgütlerin kurulmasına destek vermesi.

Bugün STK'lar küçük derneklerden, geniş ve profesyonel uluslararası kuruluşlara kadar birbirinden farklı gruplardan oluşmaktadır. Günümüzde çoğu örgütlenme sivil toplum kuruluşu olarak görülse de modern toplumlarda, ekonomik amaç taşımayan, kamuoyunu aydınlatmak amacıyla gönüllülük esasına göre işleyen kuruluşlara bu isim verilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının en temel özellikleri:(2001, 5)

“Sadece kendi amaç ve değerlerine hizmet etmemeleri, hükümetlerden, kamu makamlarından ve siyasi partilerden bağımsız olmaları, ticari çıkar gözetmemeleri ve kar amacı gütmemeleri ve merkezi otorite ile vatandaş arasında arabuluculuk yapmalarıdır.”

Yine hesap verebilirliğin artması, bürokrasinin azaltılması, etkinliğin sağlanması gibi konularda sivil toplum kuruluşları büyük bir öneme sahiptir.

STK'ların sahip olduğu avantajların yanında ülkeler arasında değişkenlik gösteren dezavantajları da vardır. Bunlar: (Erkilet, 2008: 73).

“Üyelerinin faaliyet ve alakalarını ifşa etmesi, fişleme olarak ifade edilen bilgi toplama faaliyetlerinin yapılmasına imkan vermesi, gerekli ve yasal düzenlemelerin olmaması sonucu gayri demokratik tabela derneklerinin oluşması ve böylece halkın katılımcılıktan soğutulması, lobiciliği kendi üyelerine yönelik yapmaları, sermaye gruplarına bağımlı yapıda olabilmeleridir.”

Ayrıca baskıcı rejimlere sahip ülkelerde hala STK'lara şüpheyle yaklaşılmaktadır. STK'ların uluslararası boyutta faaliyet gösteriyor olması ve bunun tehdit olarak algılanması da yine bir dezavantajdır. Washington Post gazetesinin 18 Nisan 2011 tarihli sayısındaki Wikileaks belgelerine dayanarak verdiği habere göre ABD'nin Suriye Hükümeti aleyhine faaliyet gösteren oluşumları desteklediğini göstermektedir.

Bir sivil toplum kuruluşu kurmak, en küçüklerinden olan dernek dahi olsa resmi prosedürü, bina temini, aylık kirası, üyelere düzenli toplantıların düzenli yapılması gibi uğraş isteyen bir süreçtir. Ancak sosyal paylaşım sitelerinde durum hiç böyle değildir. Örneğin, Facebook'ta bir grup kurmak ve üyelere ulaşmak masrafsız, kolay ve hızlı bir süreçtir. Bugün çoğu STK zaten sosyal medya aracılığıyla organize olmakta ve faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda bugün STK'lardan sosyal medyaya bir dönüşüm olduğu yaşanan bir gerçektir.

4. Küreselleşme

Yukarıda aralıklarla kullandığım küreselleşmeyi hızlandıran ve bugünkü geldiği noktaya ulaşmasını sağlayan en önemli etken bilgisayar ve internet teknolojilerinde yaşanan gelişmelerdir. Bu teknolojik gelişmeler bir taraftan tüm toplumları küreselleştirirken diğer taraftan kültürel farklılıkların altını çizerek bu farklılıkları aynı cümlede kullanmaktadır. (Rızyanoğlu, 2005: 123'den aktaran Kızıllar, 2012: 25).

Marshall McLuhan, “Küresel Köy” kavramında iletişim araçlarıyla tüm dünyanın küresel bir köy haline geleceği düşüncesini ifade etmekte ve elektronik medyanın insanlığı yeniden birleştireceğini düşünmektedir. (Rigel ve diğ., 2005: 17'den aktaran Kızıllar, 2012: 18).

“McLuhan’ın televizyona yüklediği anlam ya da bir başka deyişle verdiği rol, günümüzde sosyal paylaşım siteleri tarafından kazanılmıştır. Dünya üzerindeki her bireyin gündemine aynı başlığı koyabilen sosyal medya, televizyondan farklı olarak iletişim sürecine doğrudan katılmaya olanak sağladığından McLuhan’ın “Küresel Köy”ündeki insanlar artık evlerinin pencerelerinden dışarıdaki sorunları yalnızca izlemek yerine, bu sorunlara ilişkin görüş ve çözüm önerilerini köy meydanında dile getirebilmektedir. Bu esnada bu paylaşım tanık olabilen tüm köy halkı aynı sorun çevresinde bir araya gelmekte; paralel ya da zıt görüşlerini ifade ederek onlar da bu sürece dahil olabilmektedirler. Böylesi bir gelişme en çok köy muhtarının işine yaramaktadır. Çünkü bu şekilde, köy halkının sorunlarına ilk ağızdan ulaşabilmekle beraber tüm halkın söz konusu sorun karşısındaki eğilimlerini öğrenebilmek, onları gözetlemek açısından eşsiz bir fayda sağlamaktadır.” (Rigel ve diğ., 2005: 17’den aktaran Kızıllarslan, 2012: 18-19).

5.Sivil Toplumun Yeni Yansıması: Sosyal Ağ ve Sosyal Medya Kavramı

Bilgisayar teknolojilerinin sağladığı imkânlarla coğrafi bağımlılıkları ortadan kaldıran medya türüne yeni medya denilmektedir.

Sosyal ağlar, kitlelerle bağlantı kurmak için sistemde zorunlu bulunan profilin paylaşılmasına olanak tanıyan, bir bağlantıyı paylaşanlarla diğer kullanıcıların listesinin birbirine eklemesi ve aynı zamanda sistemde bulunan her bir kişinin birbirlerini görmesini sağlayan web tabanlı servis olarak tanımlanmaktadır. Sosyal ağlar genel olarak şunları içermektedir: (Dawley, 2009’dan aktaran Vural ve Mikail Bat, 2010: 3356).

“Sosyal siteler: MySpace, Facebook, Twitter.

Fotoğraf Paylaşım Siteleri: Flickr, PhotoBucket.

Video Paylaşım: Youtube.

Profesyonel Ağ Siteleri: LinkedIn, Ning.

Bloglar: Blogger.com, Wordpress.

Wikiler: Wetpaint, PBWiki.

İçerik Etiketleme: MERLOT, Sloog.

Sanal Kelime: SL, Active Worlds, There, Whyville, Club Penguin, HİPİHİ.”

Sosyal medya, internet kullanıcılarının girebileceği, oradaki bilgileri kullanabileceği ve paylaşabileceği Youtube, Facebook gibi sitelerle kolayca iletişim kuracağı web 2. 0 tabanlı bir platformdur. (Aziz, 2010: 134’dan aktaran Tosun, 2013: 6). Sosyal medya konusunda çalışan isimlerden Michael Fruchter, sosyal medyayı 5 C ile tanımlamaktadır: (Fruchter, 2009).

“**Sohbet(Conservation)**: Sosyal medyanın temelinde karşılıklı iletişim vardır. Ortak ilgi alanlarına sahip olunan kişiler ile farklı alanlarda yapılacak paylaşımlar, sosyal medyadaki varlığı oluşturmaktadır.

Yorumlamak(Commenting): Sosyal medya paylaşımlarının temel öğelerinden biri yorumlamaktır. Diğer insanların, firmaların ve grupların paylaşımlarına yapılan yorumlar ile yapılacak katkı hem sosyal medyanın hem de kullanıcının sosyal çevresinin gelişmesinde önemli bir nokta olmaktadır.

Topluluk(Community): Aynı gerçek hayattaki gibi, yukarıdaki iki maddenin sonucu olarak belirli alanlar üzerinde oluşan topluluklar, sosyal medyanın sosyal kısmını oluşturmaktadır.

Uyum, işbirliği (Collaboration): Sosyal yaşamın da temelinde olan işbirliği kavramı, sosyal medyanın gelişimini sağlayan önemli bir araçtır. Sosyal medyanın sosyal toplulukları, kişiler arası uyum ve işbirliği sonucu oluşmaktadır.

Katkı (Contribution): Sosyal medyada var olmanın gerektirdiği temel öğe, “Hayatın hiçbir alanında vermeden alınmaz” şeklindedir. Aynı şekilde sosyal medyada sağlanan katkı oranında yer alınmaktadır.”

Küreselleşmeyle paralel olarak gerçekleşen teknolojik gelişmeler insanların ana iletişim ilişkilerini değiştirmiş, yeni medya teknolojileriyle de yaşanan döneme enformasyon çağı denilmektedir. Yerel ilişki biçimleri ortadan kalkmaya başlamış ve toplumlar “ağ toplumu” halini almaya başlamıştır. (Castells, 1996’dan aktaran Türk, 2013: 5). Castells (2005: 2-3) , yeni medya teknolojilerinin kültürleri ve gündelik yaşamları nasıl etkilediğine dikkat çekerek;

“Giderek evrensel, sayısal bir dili konuşan yeni bir iletişim sistemi, hem kültürümüzün sözcükleri, sesleri ve imgelerinin üretimini ve dağıtımını küresel olarak entegre hale getiriyor, hem de onları bireylerin kimliklerinin ve halet-i ruhiyelerinin beğenilerine uygun kılıyor. Yaşanan sürecin hayatı nasıl şekillendirdiğini betimlerken interaktif bilgisayar ağlarının, yeni iletişim biçimleri ve kanalları yaratarak, hayatı şekillendirerek, aynı zamanda hayat tarafından şekillendirilip katlanarak büyüdüğünü belirtmektedir.”

Günümüzde bireyler yalnızlaşmış ve tek düzeleşmiş olduğundan düşüncelerini paylaşabileceği yeni sanal ortamları tercih etmektedir.

“Niedzviecki’ye göre insanları bu yeni “Dikizleme Kültürü”nün parçası haline getiren önemli iki sebep vardır: Birincisi, ruhun başka bir ruha ulaşma ve hayatın anlamını paylaşma çabası; ikincisi ise, popüler kültürün bize enjekte ettiği ilgi çekme ve farkına varılma arzusudur.” (Niedzviecki, 2010: 42’den aktaran Kızıllar, 2012: 33).

Bu alıntı bağlamında özellikle büyük şehirlerde yaşayan ve interneti günlük yaşamında kullanan insanların, yaşamındaki pek çok şeyi ofiste, trafikte yaşadığı düşünüldüğünde bu insanların sosyal medyayı neden önemli alışkanlıkları arasına aldığı da anlaşılmaktadır.

Sosyal medyanın bu kadar hayatımıza girmesiyle artık bireyler sosyal ağlardaki profillerin toplum içindeki konumları etkilediğini hatta belirlediğini düşünmektedir. Sosyal medyada gerçekleşen aktiviteler ya da paylaşımların insanların günlük hayattaki sohbetlerinde ciddi bir alan kapsamaktadır.

Bu doğrultuda Türkiye İstatistik Kurumu Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2013’e göre internet kullanımını artmıştır:

“16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve İnternet kullanım oranları sırasıyla %49,9 ve %48,9’dur. Bu oranlar 2012 yılında sırasıyla %48,7 ve %47,4 idi.

2013 yılı ilk üç ayında (Ocak-Mart 2013) 16-74 yaş grubundaki tüm bireylerin %39,5’i İnterneti düzenli olarak (hemen her gün veya haftada en az bir defa) kullanmıştır.

2013 yılı Nisan ayında gerçekleştirilen Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre Türkiye genelinde hanelerin %49,1’i evden İnternete erişim imkânına sahiptir. Bu oran 2012 yılının aynı ayında %47,2 idi. Evden İnternete erişim imkânı olmayan hanelerin %35,7’si evden İnternete bağlanmama nedeni olarak İnternet kullanımına ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir.

2012 yılı Nisan ile 2013 yılı Mart aylarını kapsayan on iki aylık dönemde İnternet kullanan bireylerin kişisel amaçla kamu kurum/kuruluşları ile iletişimde İnternet kullanma oranı %41,3’tür.”

6.Demokrasi ve Yeni Medya

Özellikle Arap Baharı ile sosyal medya ve demokrasi ilişkisi tartışmaları ciddi bir boyut kazanmıştır. İnternetin merkezîyetçilikten uzak yapısı ve paylaşımların hızlı bir şekilde dünyanın her yerine rahatlıkla ulaşabilmesiyle sosyal medya, iletişim ve örgütlenmede kolaylık sağlamaktadır.

Sosyal ağlar, ulaşılması zor olanı kolaylaştırmakta ve bir vatandaşın gazeteci, siyasetçi ya da sanatçıyla iletişim kurmasını ve hatta bazen onlardan hesap sorma halini alan ilişkiler üretmesine de sebep olmaktadır. Yakın zamanda yaşadığımız gezi parkı eylemleri sırasında ana akım medyanın görevini yerine getirmediği düşünülmüş ve hem sosyal ağlarda bu sıkça dile getirilmiş hem de bu ağlar üzerinden örgütlenen insanlar bazı televizyon kanallarının binaları önünde protestolarda bulunmuşlardır. (2013). Aynı zamanda sosyal medya siyasetçiler ve seçmenler arasındaki iletişimi de interaktif hale getirmektedir.

Sosyal ağlar ana akım medyadan farklı olarak bireyi merkeze almakta, hızlı ve interaktif bir iletişim sağlamakta, insanların kendisi gibi ya da benzer düşünen diğer insanların varlığını bilmesinde aracılık etmekte hatta tek olma düşüncesinden sıyrılarak örgütlenme bilincine zemin hazırlamaktadır.

Sosyal medyanın, kullanıcılarına özgüven, katılım gibi kazanımlara sebep olduğu düşünülmektedir. Ancak geçmişte de günümüzde de yaşanan, özellikle de, siyasi durumlarda insanların birbirini acımasızca yargıladığı hatta hakaret edebildiği manzaralara ve ciddi kutuplaşmalara sebep olduğu da görülmektedir.

Vatandaşlar sosyal medya aracılığıyla yapılan anketlere aktif olarak katılım sağlayabilmektedir. Ancak bu yapılmakta olan anketler tamamen özgür bir ortamda ve insanların da endişe duymadan doğru beyanda bulunması şeklinde gerçekleşirse tam anlamıyla katılımcı demokrasi sağlanmış olur.

Elektronik demokrasi olgusu, klasik demokratik uygulamaların yetersizliğine karşı radikal bir çıkıştır. Elektronik demokrasi John Street'e göre, doğrudan demokrasi modelini yurttaşlara sunmaktadır. Elektronik demokrasi olgusunun aldığı dört temel eleştiri: (Street, 1997: 31-33'den aktaran Dağtaş, 2007: 262).

“1.Sadece erişime sahip olanların karar alma ve siyasa oluşturma sürecine katılabileceği,

2. Kullanılabilir bilgi ve erişimin artışıyla, sonuca ulaşmada farklı seslerin çokluğu nedeniyle sıkıntıyla karşılaşılabilir.

3.Katılım ögesinin, yüz yüze etkileşimde olduğundan daha zayıf olması ve bir makine tuşuna indirgenmesi, tartışma ortamının kaybolması.

4.Erişimdeki uyumsuzluklar ve kaynak eşitsizlikleri katılımın bozulmasına yol açabilir. Ayrıca oy vermenin de gönüllü bir uygulamaya bırakılması sistemin temel aksaklıklarından birini oluşturabilir.”

Sosyal medya bu eleştirilerin yanında anti demokratik amaçlarla da kullanılabilir. 28 Şubat sonrası Genelkurmay Başkanlığı'nın emriyle kurulan çok sayıda internet sitesi ve benzeri oluşumlarla insanların yönlendirilmeye çalışılması buna örnek olarak gösterilebilir. (www.zaman.com.tr) Bunun yanında sosyal medyadaki paylaşımların doğruluğunun ya da geçerliliğinin kontrol edilememesi de önemli bir sorundur. Yine gezi parkı eylemleri esnasında sosyal medyada günlerce paylaşılan yalan haberler (<http://gundem.milliyet.com.tr/gezi-parki-yla-ilgilisosyal/gundem/detay/1717549/default.htm>, 2013) örneğinde olduğu gibi bu durum, yaşananları daha alevlendirmiş, insanları tamamen olumsuz etkilemiştir. Bu bağlamda dürüst olmayan bir demokratik davranışın demokrasiye hizmet ettiği düşünülemez. Bu noktada sosyal medyanın tıpkı STK'lar gibi kendi içinde demokratlığı sorgulanmalıdır.

Yukarıdaki eleştirilerde de dile getirilmiş olduğu gibi yeni medyaya erişim hususundaki ekonomik eşitsizlikler de göz önünde bulundurulmalıdır. Zira sosyal medyaya erişim sağlayan ve katılımcı olanların halkın ne kadarına tekabül ettiği demokrasi bağlamında kıymetlidir. Ayrıca bu yeni medyanın tüm olanaklarından faydalanabilmek, bunları kullanabilme yetisine sahip olmakla birlikte İngilizce'ye de hakim olmayı zorunlu kılmaktadır.

Sosyal medya tüm dünyada, özellikle de sıklıkla işittiğimiz Amerika'da, iktidarların görünmeden gözetleme eylemlerine aracılık ettiği yönünde de eleştirilmektedir. Bu noktada George Orwell tarafından teknoloji ve iktidarın insanları nasıl kontrol altına aldığı anlatıldığı 1984 adlı eserinin ilk olarak akıllara gelmesi de tesadüf olarak görülmemektedir.

SONUÇ

Günümüzde çoğu toplumsal hareket ve örgütlenme şekil değiştirmiştir. Sokaklarda elinde pankartlarıyla dolaşan insanlar, internet vasıtasıyla buldukları her yerden anlık paylaşımlar yapan parmaklara evrilmiştir.

Küreselleşmenin belki de en büyük destekçisi olan internet, meydana getirdiği toplumsal dönüşümle tüm bireylere sanal mecralarda kürsü olanağı sağlamıştır. Ülkemizde sıkça duyduğumuz 1980 sonrası oluşturulmak istenen apolitik gençlik yargısının da teknolojinin sunduğu bu yeni araçlar

sayesinde kırılmaya başladığı görülmektedir. Ancak bu “politikleşme” halinin çok da ilk bakışta görüldüğü gibi olmadığı yaşananlarla tecrübe edilmiştir. Hem sanal ortamda yapılan siyasi tartışmalarda hem de politikleşebilmenin popüler hali olan ekşi sözlük okuyuculuğu ile tartışma kültür ve derinliğinin kazanılabildiği büyük bir yanlış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal medya kullanıcıları hayatlarını elektronik ortamda arşivlemektedir. Bu kişisel bilgi ve paylaşımlarının yalnızca kendi onayladığı insanlarca mı yoksa yönetimlerce mi görülüp izlendiği hususunda kullanıcıların çoğunun farkındalığı yoktur ve söz konusu bilgiler depolandığından istenildiğinde aleyhte kullanılabilir. Ayrıca sosyal ağ kullanıcıları birbirlerini de bu alanda takip etmekte ve hatta tanımadığı ya da yeni tanıştığı birinin profiline bakarak “ilk izlenim” edinmektedir.

İnternetin katılımcılığı olumlu yönde etkilediğine dair yaklaşımlara sahip insanlar, kullanıcıların söz konusu ortamdaki düşünsel paylaşımları nedeniyle bazen hukuki yargılamalara bazen de işten çıkarılmalarına maruz kalmalarının, katılımcılığı olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedirler.

Temsili demokrasinin en büyük krizi temsil edenle temsil edilen arasındaki etkileşim sorunuyken, bu sorun sosyal ağ ile ortadan kalkmaktadır. Şirketler müşterileriyle, politikacılar seçmenlerle, kamu kurumları vatandaşla sosyal medya aracılığıyla rahatça iletişim kurabilmektedir. Böylece geleneksel temsil mekanizmaları önemini kaybederken, katılımcı demokrasi görünürlük kazanmıştır. Ancak yazı esnasında da örneklendirdiğim üzere bu katılımcılığın ne kadar, ne şekilde sağlandığının ve bunun ne ölçüde demokrasiye hizmet ettiği meselesinin asıl önemli olan olduğunu vurgulamak makalenin amacı niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, Nihat ve Musa Öztürk, “Sivil Toplum ve Sosyal Medya Perspektifinde “Arap Baharı” ve “Wall Street”i İşgal Et” Eylemleri”, <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/NihatAkbıyıkMusaOztUrk.pdf>, 26.12.2013.
- Akıncı Vural, Z. Beril ve Mikail Bat (2010), “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, *Journal of Yaşar University*, s. 3356.
- Arslanel Nazan ve Berkan Hamdemir (2007), “Küreselleşmenin Sivil Toplum Siyaseti”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, No:2, s.20.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği (2001), “Sivil Toplum İşbaşında”, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/a/b/ab-komisyonu-stk-arastrimasi.doc>, 28.12.2013.
- Castells, M. (1996), *The Rise of the Network Society*, Blackwell Publishers, Cambridge.
- Castells, M. (2005), *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür-Ağ Toplumunun Yükselişi*(Cilt 1), E. Kılıç (çev.), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cohen, J. L. ve Andrew Arato (1992), *Civil Society And Political Theory*, MIT Pres, Cambridge.
- Dağtaş, Erdal (2007), “İnternet, Katılımcı Demokrasi ve Yurttaşlık Hakları”, *XII. Türkiye’de İnternet Konferansı*, Ankara.
- Dawley, Lisa (2009), *Social Network Knowledge Construction: Emerging Virtual World Pedagogy*, *On The Horizon*, Vol. 17, No. 2.
- Doğan, İ. (2002), *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*, Alfa yayınları, İstanbul.
- Erdoğan Tosun, G. (2001), *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Erkilet, A. (2008), *Sivil Toplum Kavramı Tartışmaları*, Kaknüs Yayınları/Sivil İnisiyatif Dizisi, İstanbul.
- Kızıllarlan, Asu (2012), *Sosyal Medyanın Toplum Üzerindeki Etkilerine Eleştirel Bir Yaklaşım*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milliyet, “Gezi Parkı’yla İlgili Sosyal Medyada Dolaşan 17 Yalan”, <http://gundem.milliyet.com.tr/gezi-parki-yla-ilgili-sosyal/gundem/detay/1717549/default.htm>, 31.12.2013.
- Niedzviecki, H. (2010), *Dikizleme Günlüğü*, G. Gündüç (çev.), Ayrıntı yayınları, İstanbul.
- NTV Önünde Gezi Parkı Protestosu, <http://www.bianet.org/bianet/yasam/147168-ntv-onunde-gezi-parki-protestosu>, 31.12.2013.
- Özer, M. Halis (2008), “Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S:26, s.87-90, (26 Aralık 2013).
- Rızvanoğlu, Kerem(2005), “Bilişim Toplumlarında İnternet Üzerinden Kültürlerarası İletişim ve Kullanılabilirlik: Paradigmalar ve Parametreler”, *İletişim* (Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Akademik Yayını), S:2, s.123.
- Rigel, N. ve Diğerleri (2005), *Kadife Karanlık*, 2.Basım, Su Yayınevi, İstanbul.
- Sosyal Medya nedir?, <http://www.michaelfruchter.com/blog/2009/02/marketing-on-the-social-web-a-few-key-ingredients/>, 25.11.2012.
- Street, John (1997), “Remote Control Politics, Technology and Electronic Democracy”, *European Journal of Communication*, 12(1), s.31-33.
- Tekeli, İlhan, “Katılımcı Demokrasi, Sivil Ağlar ve Sivil Toplum Kuruluşları”, *15. STK Sempozyumu Bildirisi*, http://stk.bilgi.edu.tr/cd/01/doc/okuma_02-2.pdf, 25.12.2013.

- Tosun, Gülcan (2013), *Sosyal Medyanın Yazılı Basında Gündem Oluşturmadaki Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Aydın üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk, Gül Dilek, “Demokrasinin Dördüncü Kuvveti Yeni Medya Teknolojileri”, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, <http://inet-tr.org.tr/inetconf18/bildiri/25.pdf> , 26.12.2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2013), “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması”, <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13569> 31.12.2013.
- WikiLeaks: U.S. secretly backed Syria opposition” (2011), <http://www.cbsnews.com/news/wikileaks-us-secretly-backed-syria-opposition/>, 27.12.2013.
- Zaman, “Genelkurmay, kara propaganda için onlarca internet sitesi kurmuş”, http://www.zaman.com.tr/gundem_genelkurmay-kara-propaganda-icin-onlarca-internet-sitesi-kurmus_911830.html, 31.12.2013.